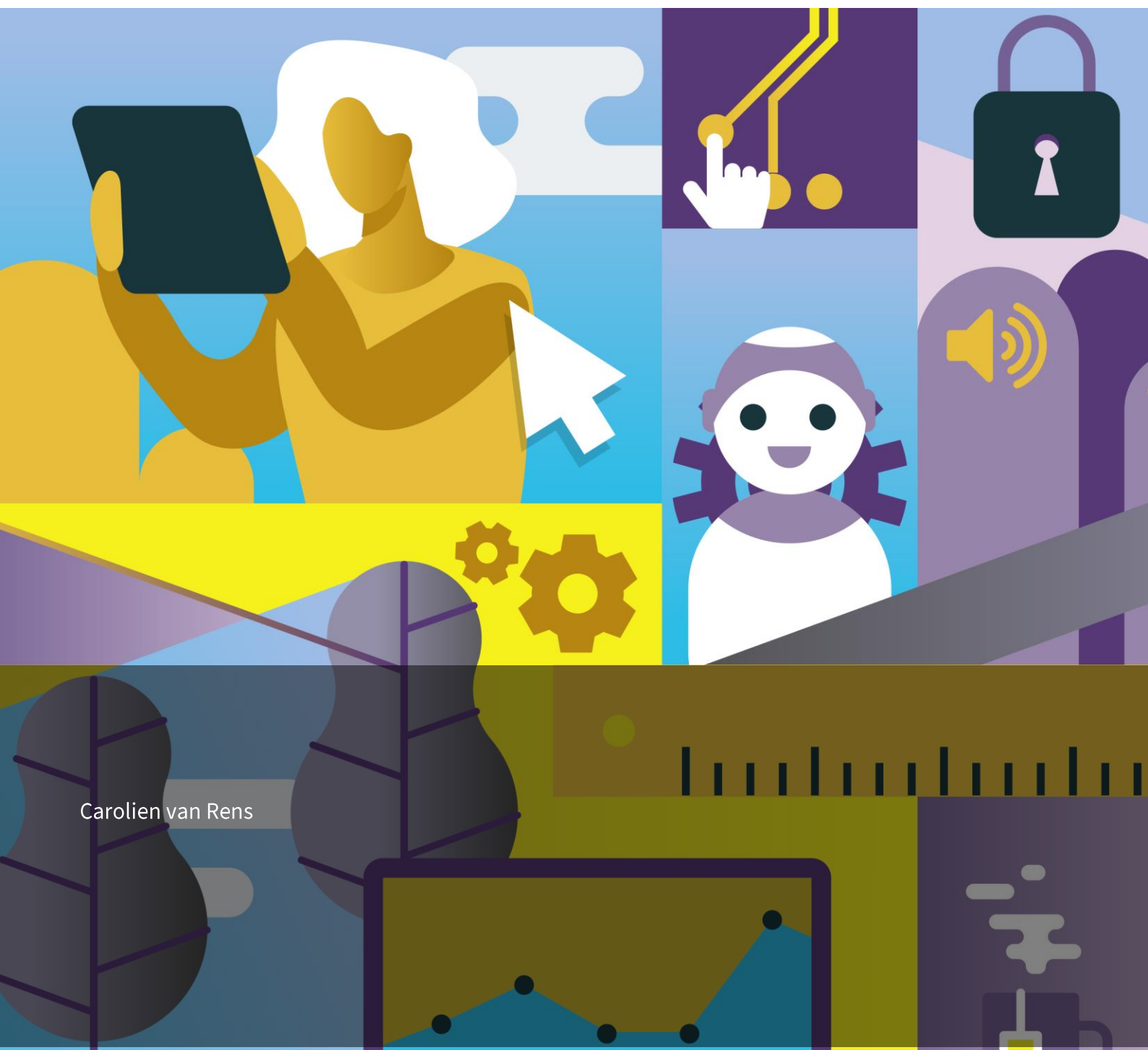

Vier jaar spelend en ontdekkend leren met ict

Evaluatie samenwerking KION, ROC Nijmegen,
HAN en iXperium

Carolien van Rens

Colofon

iXperium Centre of Expertise Leren met ict
Academie Educatie, HAN University of Applied Sciences
www.ixperium.nl

Vier jaar spelend en ontdekkend leren met ict

Evaluatie samenwerking KION, ROC Nijmegen, HAN en iXperium

Auteur:

Carolien van Rens

iXperium Centre of Expertise Leren met ict 2024

KION

ROC Nijmegen

HAN, opleidingen associate degree Pedagogisch Educatief Professional en HBO Pedagogiek

**Naamsvermelding-NietCommercieel
4.0 Internationaal (CC BY-NC 4.0)**

Inhoud

1.	Inleiding.....	4
2.	Opbrengsten: producten en activiteiten	5
3.	Opbrengsten: ervaringen en reflectie.....	8
3.1.	Langetermijneffecten waar deelnemers trots op zijn	8
3.2.	Momenten, activiteiten en producten die invloed hebben gehad op de samenwerking.....	10
3.2.1.	Verzamelen van belangrijke momenten, activiteiten en producten	10
3.2.2.	Zes werkzame elementen van de samenwerking	12
4.	Mogelijkheden voor een vervolg.....	16
5.	Conclusies en aanbevelingen	17
5.1.	Conclusie	17
5.2.	Aanbevelingen.....	18

1. Inleiding

In 2020 hebben KION, ROC Nijmegen (opleiding Pedagogisch Werk), de HAN (de associate degree Pedagogisch Educatief Professional (Ad PEP) en de opleiding HBO Pedagogiek) en het iXperium Centre of Expertise Leren met ict (iXperium) een samenwerkingsverband opgezet. De gezamenlijke ambitie was om (aankomend) pedagogisch medewerkers (pm'ers) en docenten van de opleiding Pedagogisch Werk (PW) te bekwamen in het gebruik van digitale technologie die de ontwikkeling van kinderen stimuleert. De partners streefden naar een gezamenlijke kennisontwikkeling waarbij vragen over wat werkt, voor wie en waarom centraal stonden, uitgesplitst naar de programmalijnen:

1. Spelend en ontwikkelend leren met ict;
2. Organisatieaspecten van spelend en ontwikkelend leren met ict;
3. Ict-geletterdheid stimuleren/ontwikkelen.

De geplande activiteiten, zoals in het gezamenlijk opgestelde businessplan beschreven, waren het op de voet volgen van technologische ontwikkelingen, actieve deelname aan gerichte onderwijsinnovatie met ict, bijdragen aan onderzoeksactiviteiten en het evidence-informed professionaliseren van de doelgroepen: (aankomende) pedagogisch medewerkers, opleiders PW en leidinggevendenden. Bovendien hoorden bij deze activiteiten natuurlijk ook het werken in de kinderopvang, experimenteren en het oefenen met ict door het inrichten van onderbouwde spel- en ontwikkelarrangementen voor spelend en ontdekken leren met ict.

Uiteindelijk moet de samenwerking leiden tot het scheppen van een ict-ondersteunde speel- en ontwikkelomgeving voor kinderen van 0 tot 13 jaar en het bevorderen van inclusie c.q. het verminderen van kansenongelijkheid. Door gelijke toegang tot technologie en digitale vaardigheden te bevorderen, willen de partners ervoor zorgen dat alle kinderen, ongeacht hun achtergrond, dezelfde kansen hebben.

2. Opbrengsten: producten en activiteiten

De samenwerking heeft mooie opbrengsten en producten opgeleverd en wordt door alle partijen beschouwd als een goed voorbeeld van grensoverstijgend en grensverleggend samenwerken. Er zijn inzichten, kennis en kind-activiteiten deelbaar gemaakt en er is aantoonbare impact in de opleidingen PW, Ad PEP en HBO Pedagogiek gerealiseerd. Bij KION is het onderwerp bovendien op de kaart gezet, met doorwerking tot op locaties van de voor- en vroegschoolse educatie (VVE), het kinderdagverblijf (KDV) en de buitenschoolse opvang (BSO), en is er een professionaliseringsaanbod ontwikkeld voor alle pm'ers.

In het project stonden acht mijlpalen centraal die samen zouden moeten leiden tot het bekwamen van (aankomend) pm'ers en docenten in het gebruik van digitale technologie die de ontwikkeling van kinderen stimuleert. Deze zijn allemaal behaald. Hieronder volgt een korte beschrijving van de mijlpalen. De reflectie op de totstandkoming van deze producten en activiteiten volgt in hoofdstuk 4.

Uitvoeren van een literatuur- en praktijkverkenning over 'ict in de kinderopvang' ✓

Bij de start van de samenwerking was er binnen de organisaties nog niet veel bekend over spelend en ontdekkend leren met ict in de kinderopvang. Het doel van deze notitie was een beknopt (en eerste) overzicht te geven van bestaande kennis rondom deze thema's en om concepten en begrippen te verhelderen binnen de context van de samenwerking. In 2021 heeft iXperium de startnotitie opgeleverd. KION heeft het voortouw genomen om met de hulp van het innovatieteam en de middelen van KEI de inhoud te visualiseren in een poster en een filmpje, die breed zijn gedeeld. De notitie vormde de basis voor de ontwikkeling van de competentieset spelend en ontdekkend leren met ict en stimuleren van ict-geletterdheid van kinderen voor pedagogisch medewerkers voor de kinderopvang (inclusief gedragsindicatoren). De startnotitie is positief ontvangen bij andere organisaties die zich bezighouden met het versterken van het kennisdomein rondom ict-geletterdheid.

- startnotitie: [Spelend en ontdekkend leren met ict in de kinderopvang](#)
- poster: [Poster Startnotitie Spelend leren en ontdekken](#)
- filmpje: [Spelend leren en ontdekken](#)

1. Oprichten en inrichten van een innovatielab ✓

Voor inspiratie, experimenteren en professionalisering is een specifieke, inspirerende omgeving nodig. Er is van april 2022 tot en met december 2023 door KION gebruik gemaakt van het iXperiumlab voor professionaliseringsactiviteiten. Daarna is er 'eigen' Speelplaats ingericht voor professionalisering. Deze Speelplaats heeft een voorbeeldinrichting en stelt inspirerende digitale spelmaterialen ter beschikking. Dit lab heeft een zandbak- en uitleenfunctie voor pm'ers en wordt gerund door twee digicoaches die op de hoogte blijven van ict voor spelend en ontdekkend leren. Deze digicoaches zijn bovendien het aanspreekpunt voor vragen van pm'ers. ROC Nijmegen en HAN gebruiken het iXperiumlab voor onderwijsactiviteiten, waarbij het voor HAN-studenten mogelijk is om materiaal te lenen. Zij hebben daarnaast lessen verzorgd in iXperium Health. Bovendien was het iXperiumlab gedurende de looptijd van de samenwerking de plek waar het innovatieteam bij elkaar kwam en waar het overleg met digicoaches plaatsvond.

2. Inrichten van iXperiumdesignteams ✓

Er zijn twee iXperiumdesignteams (BSO en VVE) die het traject hebben afgerond. Deze teams waren multidisciplinair en bestonden uit een procesbegeleider, een onderzoeker en pm'ers. Deelnemers hebben zich verdiept in concepten zoals ict-inzet bij taalontwikkeling, spelenderwijs ontdekken, samenwerkend onderzoeken en ict-geletterdheid. De pm'ers hebben samen geëxperimenteerd met onder andere Book Creator, het green screen, Puppet Pal, Ruige Robot, iMovie en GarageBand. Op basis van deze ervaringen zijn arrangementen ontwikkeld: een GPS-speurtocht, het bedenken van een verhaal en inspreken met iMovie, het toevoegen van geluid en muziek bij een film met iMovie en een Levend DigiTaalbord waarmee peuters bezig

zijn met taalontwikkeling. De pm'ers deelden hun ervaringen en inzichten met collega's via KIEK en via een workshop voor andere pm'ers.

Het derde designteam is voortijdig gestopt omdat de werkwijze onvoldoende paste bij de behoefte van de pm'ers. In plaats van nieuwe designteams te starten, zijn de digicoaches van KION geïnformeerd over de methodiek.

- eindrapportage: [Spelend en ontdekkend leren met ict bij KION](#)
- eindrapportage: [Stimuleren van taalontwikkeling met ict bij peuters in de voorschoolse educatie](#)

3. Opstellen van een set ict-competenties en vertalen naar de mbo- en het onderwijs ✓

In april 2023 heeft iXperium de competentieset spelend en ontdekkend leren met ict opgeleverd, gedifferentieerd naar niveaus 3/4 en 5/6. De publicatie beschrijft de digitale vaardigheden waarover pm'ers zouden moeten beschikken en geeft inzicht in de competenties die nodig zijn om ict-rijke arrangementen te ontwikkelen, uit te voeren, te evalueren en waar nodig bij te stellen. ROC Nijmegen en de HAN hebben de set gebruikt als onderlegger voor het herontwerp van de opleidingen. De inhoud van de competentieset is vanaf 2022 – 2023 als regulier aanbod geïntegreerd in de curricula van de opleidingen PW, Ad PEP en HBO Pedagogiek. ROC Nijmegen levert door dit herziene aanbod stagiairs aan die tijdens hun studie al ervaring hebben opgedaan met digitale spelmaterialen. Bij Ad PEP zijn competenties spelend leren en ontdekken met digitale middelen onderdeel van het afsluitende interview met de student. Bij de Ad PEP kunnen studenten kiezen voor een keuzemodule 'ict in de kinderopvang'. De studenten sluiten deze module af met een presentatie. De opleidingen hebben overwogen om een afzonderlijk certificaat voor ict uit te geven, maar hebben er uiteindelijk voor gekozen om hiervan af te zien om de boodschap te versterken dat ict een vanzelfsprekend onderdeel is van de opleiding en niet gezien moet worden als iets apart of extra's.

- rapport: [competentieset spelend leren en ontdekken met digitale middelen en stimuleren van ict-geletterdheid in de kinderopvang](#)
- nieuwsbericht: [Samen werken aan ict in de kinderopvang](#)
- nieuwsbericht: [Inspiratiesessie bij iXperium Educatie](#)
- podcast: [Inzet van ict en technologie in de associate degree Pedagogisch Educatief Professionaal](#)

4. Ontwikkelen en uitvoeren van een monitor voor de ontwikkeling van de competenties en het handelen ✓

Een monitor is bedoeld om een beeld te krijgen van de manier waarop spelend leren en ontdekken met digitale middelen in de praktijk wordt gebracht en in hoeverre pm'ers over de competenties beschikken om dit te doen. Er is een monitor ontwikkeld die de beginsituatie in kaart brengt en daarna ingezet kan worden om de ontwikkelingen te kunnen volgen. Tijdens de ontwikkeling van de monitor bleek dat er nog nagenoeg geen digitale middelen voor spelend leren en ontdekken aanwezig zijn op de KION-locaties en dat er dus geen (of nauwelijks) sprake kan zijn van inzet van ict door pm'ers. Een vragenlijst over het gebruik van ict en de eigen competenties zou niet passend zijn en zou mogelijk tot frustratie leiden. Daarom is er voor gekozen om de monitor op een later moment in te zetten en voor een kwalitatieve aanpak te kiezen in de vorm van groepsgesprekken op locatie met pm'ers en met clustermanagers. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat voor een succesvolle inzet van digitale middelen bij spelend leren en ontdekken pm'ers de voordelen en toegevoegde waarde hiervan moeten begrijpen. Het is belangrijk dat er duidelijke communicatie en kaders zijn, zowel intern als naar ouders toe, en dat hier expliciet aandacht is voor de ontwikkeling van (ontluikende) ict-geletterdheid. Clustermanagers hebben tijd en duidelijke kaders nodig voor de implementatie en willen maatwerk per locatie kunnen toepassen. Het iXperiumlab wordt gezien als een goede professionaliseringsmogelijkheid, maar een robuuste ict-infrastructuur is noodzakelijk. Daarnaast moet KION het negatieve imago van digitale middelen bij ouders en medewerkers aanpakken, bijvoorbeeld door zo min mogelijk tablets te gebruiken. Tot slot is blijvende professionalisering van de medewerkers nodig, ondanks het hoge personeelsverloop op locaties. KION heeft deze aanbevelingen gebruikt bij de implementatie van de

ambitie en het pedagogisch kader van DOT KION (Spelend leren en ontdekken met digitale spelmaterialen bij KION).

- rapport: [Spelend leren en ontdekken met digitale middelen bij KION](#)

5. Ontwikkelen en uitvoeren van professionaliseringsprogramma's voor docenten en praktijkbegeleiders ten behoeve van een passend opleidingsaanbod en om de opgedane kennis en vaardigheden binnen mbo- en hbo-instellingen te delen ✓

Er is gewerkt aan het ontwikkelen en uitvoeren van professionaliseringsprogramma's die gericht zijn op een passend opleidingsaanbod voor docenten en praktijkbegeleiders. Deze programma's hebben bijgedragen aan het delen van kennis en vaardigheden binnen de onderwijsinstellingen, waardoor docenten beter uitgerust zijn om ict in hun onderwijspraktijk te integreren. De hands-on benadering en de voortdurende evaluatie en aanpassing van de professionalisering zorgen ervoor dat het opleidingsaanbod relevant en effectief blijft. Binnen de Ad PEP en opleiding HBO Pedagogiek is er gewerkt aan professionalisering door een train-de-traineraanpak. Docenten sloten aan bij de lessen die door de digicoaches werden gegeven. Daarnaast is er gezorgd dat ict-onderwerpen tijdens teamvergaderingen op de agenda stonden. De integratie van ict in het bestaande curriculum werd gerealiseerd in samenwerking met onderwijskundigen. Dit werd vervolgens besproken met het hele team, waarbij ook praktijkopdrachten rondom het gebruik van ict werden geïntegreerd.

Er vonden ook meerdere vergaderingen plaats in het iXperiumlab, waar HAN-docenten zelf actief aan de slag gingen met ict-middelen rondom thema's die relevant waren voor het team. Dit omvatte bijvoorbeeld het verder verfijnen van de visie met behulp van tools zoals podcasts, Piximakey en greenscreen-technologie. Deze hands-on sessies hielpen docenten om praktisch inzicht te krijgen in de toepassingen van ict in hun onderwijspraktijk.

Bij de opleiding HBO Pedagogiek stond een extra scholingsaanbod voor alle betrokken docenten gepland voor 2023-2024, maar dit is wegens tijdgebrek uitgesteld naar het volgende jaar.

Bij ROC Nijmegen worden alle docenten die lesgeven aan een eerste- en tweedejaarsgroep PW twee keer per jaar getraind in het aanbieden van ict-materiaal. Daarnaast worden er workshops aangeboden tijdens studiedagen en een uitwisselingproject.

- nieuwsbericht: [KEI Festival op 25 oktober | KEI Innovatienetwerk](#)

6. Ontwikkelen van een toolbox met diverse tools en instrumenten ✓

Het DigiDoePlein is in april 2024 gelanceerd. De digicoaches van KION zijn beheerder van de site. Op het DigiDoePlein staan activiteiten om te spelen met ict en zodoende de ict-geletterdheid te bevorderen. De ideeën zijn grotendeels afkomstig van pm'ers en studenten. De digicoaches gebruiken het DigiDoePlein in hun trainingen en lessen. Zij vragen studenten en pm'ers om een nieuwe activiteit te ontwikkelen en te uploaden in het DigiDoePlein. De digicoaches bepalen of een activiteit daadwerkelijk gepubliceerd wordt.

- platform: [DigiDoePlein | KEI Innovatienetwerk](#)
- nieuwsbericht: [KEI-netwerk lanceert website met digitale activiteiten voor de kinderopvang](#)

7. Implementeren van de tools en instrumenten in de leerlijn van het onderwijs ✓

Bij de HAN en ROC Nijmegen is onder docenten de monitor Leren en lesgeven met ict uitgezet (respectievelijk in het kader van HAN Open Digital Horizons en de Gelderse Professionaliseringsagenda). Uit dit onderzoek kwam duidelijk naar voren dat bij de opleidingen PW en HBO Pedagogiek er wel wat aandacht is voor de ontwikkeling van informatie- en mediavaardigheden bij studenten, maar dat er nagenoeg geen structurele aandacht is voor de ontwikkeling van instrumentele ict-vaardigheden. Het was niet mogelijk om de resultaten van Ad PEP op te halen, omdat deze samen zijn genomen met andere opleidingen. De resultaten van dit onderzoek zijn gedeeld met en gepresenteerd aan het innovatieteam.

3. Opbrengsten: ervaringen en reflectie

Er is een evaluatiebijeenkomst georganiseerd met de betrokkenen uit het innovatieteam, aangevuld met betrokkenen die in een eerdere fase lid zijn geweest van het innovatieteam. Tijdens deze bijeenkomst in april 2024 in het iXperiumlab is uitgebreid stilgestaan bij de vragen:

- Op welk behaald effect ben je het meest trots en waarom?
- Welke moment, activiteit of product heeft voor jou de grootste invloed gehad op de samenwerking?
- Wat moet er gebeuren om samen te blijven werken aan de langetermijneffecten?

Bij deze evaluatie waren afgevaardigden aanwezig van KION (3), ROC Nijmegen (2), HAN, Ad PEP en HBO Pedagogiek (1) en iXperium (2). De evaluatie is opgezet, uitgevoerd en geanalyseerd door iXperium.

3.1. Langetermijneffecten waar deelnemers trots op zijn

Voor de RIF-subsidieaanvraag KION Early Childhood Innovation Center (KEI) zijn zes langetermijneffecten geformuleerd. Bij de totstandkoming van deze aanvraag was iXperium niet betrokken. De beoogde effecten passen bij het businessplan en zijn daarom gekozen voor dit onderdeel van de evaluatie. Aan de deelnemers van de evaluatie is gevraagd om twee effecten te kiezen waar ze het meest trots op zijn.

Tabel 1 – De langetermijneffecten van KEI, gebaseerd op het plan van aanpak Early Childhood Innovation Center d.d. 30 juni 2020.

1. De ict-vaardigheden en -houding van (aankomend) pedagogisch medewerkers en docenten van de opleiding Pedagogisch Werk en HBO Pedagogiek worden vergroot via professionalisering.
2. Door de competentieset worden (aankomend) pedagogisch medewerkers en docenten zich bewust van het effectieve gebruik van ict voor kindontwikkeling in de kinderopvang, gemeten met het pedagogisch meetinstrument.
3. Docenten en (aankomend) pedagogisch medewerkers tonen een onderzoekende houding ten opzichte van ict in de kinderopvang en gerelateerd onderwijs.
4. Kennis over de effectieve inzet van digitale technologie voor pedagogische processen en kindontwikkeling wordt vergaard en gedeeld tussen onderwijsinstellingen en de beroepspraktijk.
5. Implementatie van een ict-infrastructuur met een bijbehorende toolbox in de kinderopvang, gebaseerd op onderzoek.
6. De ict-infrastructuur bevordert gelijke kansen voor kinderen in hun digitale ontwikkeling, ondersteunt inclusie, en vermindert kansenongelijkheid, inclusief voor kinderen met specifieke begeleidingsbehoeften.

Het meest genoemde effect waar deelnemers trots op zijn, is [de verworven en gedeelde kennis over de effectieve inzet van digitale technologie voor pedagogische processen en kindontwikkeling tussen onderwijsinstellingen en de beroepspraktijk](#). In eerste instantie zijn de deelnemers vooral trots op de kennis die ze zelf hebben opgedaan. Het thema 'spelend en ontdekkend leren met ict' wordt door de leden van het innovatieteam volledig doorleefd, omdat ze zelf op dezelfde manier hebben geleerd en zich hebben ontwikkeld. Ze experimenteerden veel, waren nieuwsgierig, durfden risico's te nemen en hadden veel plezier met elkaar. De teamleden werkten op een plezierige manier samen aan een gezamenlijk doel. Iedereen stond open voor elkaars ideeën en was niet bang om bij elkaar in de keuken te kijken en eigen ideeën te delen. Deze 'learning by doing'-benadering heeft niet alleen geleid tot professionele groei, maar ook tot een diepgaand

begrip van het thema. Teamleden ervaren veel plezier bij het ontdekken van en werken met digitale middelen en zien hetzelfde gebeuren bij de deelnemers in de training.

De opstelling van de stuurgroep heeft hieraan bijgedragen. De stuurgroep wordt beschreven als een groep die op de achtergrond blijft, maar zeer welwillend en meedenkend is. Dit heeft ervoor gezorgd dat de deelnemers de ruimte voelden om te kunnen leren.

De [vergroting van de ict-vaardigheden en houding van \(aankomend\) pedagogisch medewerkers en docenten van de opleiding Pedagogisch Werk en HBO Pedagogiek via professionalisering](#) is genoemd door één deelnemer. De deelnemer dacht hierbij voornamelijk aan de professionalisering van de pm'ers bij KION. Vanuit iXperium is de training opgezet en vanuit KION is deze training in een korte tijd overgenomen, eigen gemaakt en op basis van ervaringen aangepast. Het train-de-trainerprincipe heeft heel goed uitgediend vanwege een goede wisselwerking tussen iXperium en KION. Dit is te danken aan de manier waarop er vanuit iXperium goed is gekeken hoe de theorie van ict-geletterdheid en spelend en ontdekkend leren met ict op een toegankelijke manier gepresenteerd werd, zodat deelnemers snel meer kennis kregen van het onderwerp en deze makkelijk konden toepassen in de eigen praktijk. Anderzijds is er vanuit KION vastgebeten in het thema. Er is hard gewerkt om ervoor te zorgen dat de inzet bij KION niet beperkt bleef bij de twee deelnemers van het innovatieteam. Er is binnen KION veel draagvlak gecreëerd met betrekking tot dit thema. Dit heeft onder andere geleid tot een uitbreiding van capaciteit, de inzet van digicoaches en de aankoop van middelen. Hierdoor waren niet alle activiteiten afhankelijk van de inzet van de twee teamleden van het innovatieteam. Er is ook een (intern) KION-project gestart over spelend leren en ontdekken met digitale spelmaterialen: DOT KION. Dit project nadert eind 2024 de eindfase waarin gekeken wordt hoe DOT KION binnen de organisatie geborgd wordt. De randvoorwaarden binnen KION zijn nu goed op orde om dit te bestendigen.

Ook [de competentieset voor \(aankomend\) pedagogisch medewerkers en docenten, waarbij ze zich bewust worden van het effectieve gebruik van ict voor kindontwikkeling in de kinderopvang](#), is door één deelnemer als langetermijneffect genoemd. Pm'ers hebben vaak geen of negatieve beelden bij de inzet van ict in de kinderopvang. Het is daarom belangrijk om te starten en tijd te nemen voor het creëren van bewustzijn van de verschillende mogelijkheden voor effectief gebruik van ict in de kinderopvang, waarbij oog is voor pedagogische doelen. De leden van het innovatieteam zijn er trots op dat ze gezamenlijk ervoor gezorgd hebben dat pedagogisch medewerkers zich hierop hebben ontwikkeld en dat studenten van ROC Nijmegen en de HAN dit onderdeel in de opleiding meekrijgen. De teamleden van KION ervaren hierin ook een duidelijke groei: van een startpunt waar ze nog niets wisten van effectief ict-gebruik naar het heden, waarbij ze op een beurs kritisch kunnen oordelen of het aanbod van digitale middelen zinvol en passend is voor hun context.

Ten slotte is ook door één deelnemer [de implementatie van een ict-infrastructuur met een bijbehorende toolbox in de kinderopvang, gebaseerd op onderzoek](#) genoemd. Er was door de teamleden nooit gedacht dat er aan het einde van de samenwerkingsperiode een platform zou zijn ontwikkeld dat vrij toegankelijk is voor iedereen en dat zelfs door de Branchevereniging Kinderopvang is opgepikt en gedeeld. Dit maakt ook wel duidelijk dat de urgentie in de branche gevoeld werd, maar er nog geen handen en voeten aan konden worden gegeven.

De [ict-infrastructuur die gelijke kansen voor kinderen in hun digitale ontwikkeling bevordert](#) is door de deelnemers niet genoemd als langetermijneffect waar zij het meest trots op waren. Niet alle teamleden zijn zich bewust geweest van dit effect, maar het belang ervan wordt unaniem onderschreven. Door te zorgen voor een passend aanbod, bied je kinderen de kans om zich te ontwikkelen met digitale middelen, ongeacht de thuissituatie. Het is belangrijk om inzichtelijk te krijgen of dit doel in de praktijk ook echt werkt door de manier waarop de digitale middelen worden aangeboden. Het zou namelijk ook zo kunnen zijn dat met name de leerlingen die vanuit thuis al kennismaken met digitale tools op de opvang voor digitaal aanbod kiezen.

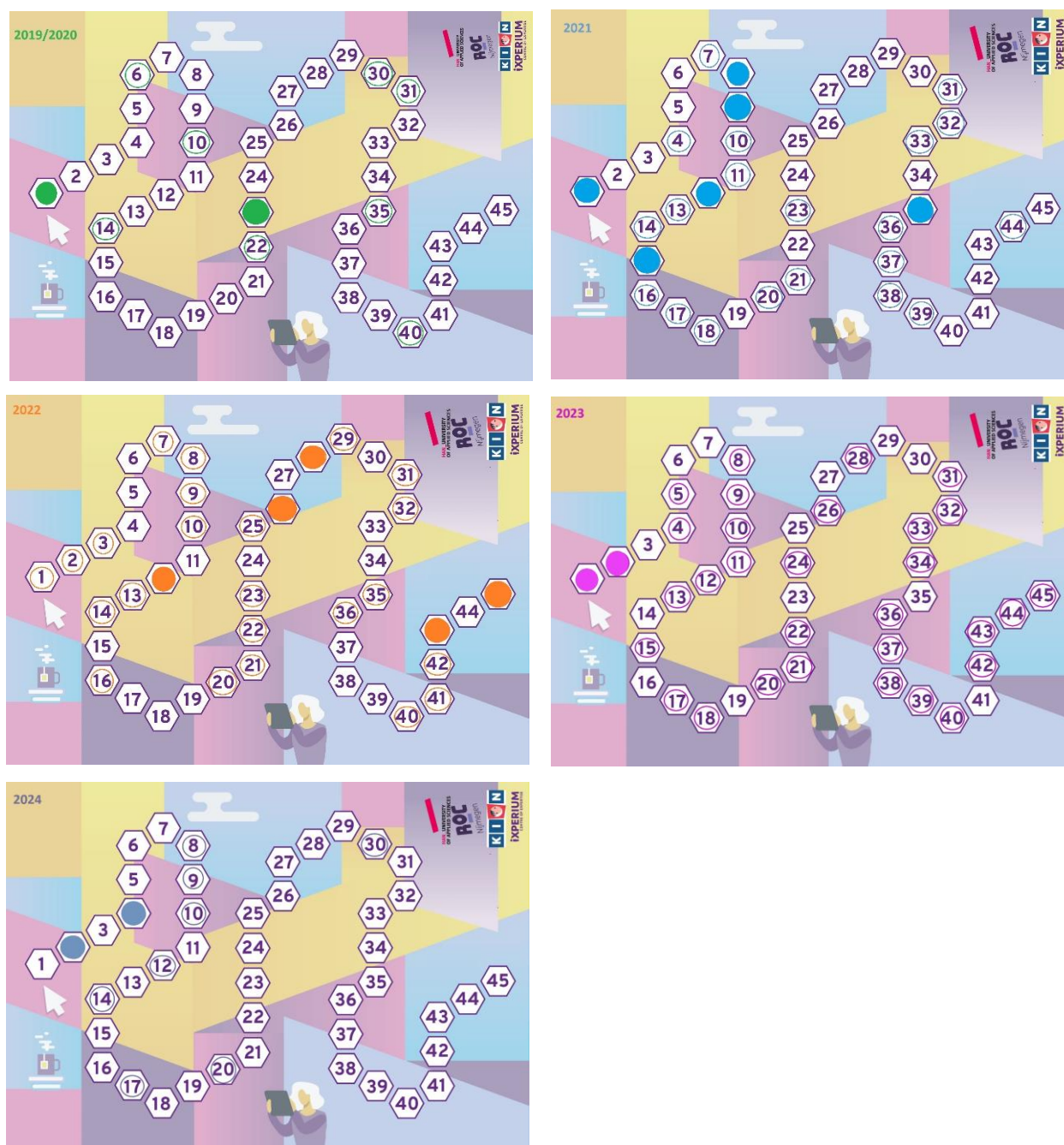
De ontwikkeling van de onderzoekende houding bij docenten en (aankomend) pedagogisch medewerkers is eveneens niet genoemd.

3.2. Momenten, activiteiten en producten die invloed hebben gehad op de samenwerking

3.2.1. Verzamelen van belangrijke momenten, activiteiten en producten

De deelnemers hebben voorafgaand aan de evaluatie een overzicht gevuld met alle belangrijke momenten, activiteiten en producten. In totaal zijn er 105 momenten, activiteiten en producten beschreven, verspreid over de jaren 2019/2020 (9), 2021 (26), 2022 (28), 2023 (32) en 2024 (10). Voor de evaluatie zijn er spelborden gemaakt waarbij deze omcirkeld zijn (zie Figuur 1). Deze beschrijvingen variëren van het opstarten van een team en het opstellen van een plan tot het afronden van een rapport, de start van de integratie van ict in het

Figuur 1 – Spelborden 2019 t/m 2024

curriculum en de wisseling van personen binnen een team. Vervolgens hebben deelnemers twee momenten, activiteiten of producten gekozen die volgens hen de meeste impact hebben gehad op de samenwerking. In totaal zijn er 17 beschrijvingen gekozen en besproken (zie Figuur 1).

Als we de gekozen momenten en de onderbouwing samenvatten, dan valt op dat in de kern de zes werkzame elementen van een professionele werkplaats¹ sterk terugkomen.

Afbeelding 1 – De zes werkzame elementen van een professionele werkplaats (Swennenhuis et al., 2021).

Deelnemers kijken veelal met een goed gevoel terug op de samenwerking. Ze geven daarbij vooral voorbeelden van momenten waarbij iedereen een actieve bijdrage leverde aan het project, iedereen pogingen deed om zo goed mogelijk bij elkaar aan te sluiten, er een gezamenlijk streven was naar een gedegen onderbouwing voor de werkwijze en de manier waarop ze gedurende het hele traject zijn blijven samenwerken in gelijkwaardigheid. Veelvoorkomende valkuilen bij een samenwerking als deze, zoals ongedefinieerde doelen, gebrek aan steun van leidinggevenden, ongelijke inzet, slechte informatie-uitwisseling of een verlies van betrokkenheid, hebben de afgelopen jaren geen rol van betekenis gespeeld. Uit de voorbeelden blijkt ook dat de zes werkzame elementen niet altijd al vanaf de start aanwezig waren en dat knelpunten vaak terug te voeren zijn naar verschillen in prioritering van evidence-informed werken en kennisontwikkeling. Het is daarom interessant om te bekijken hoe dit zich gedurende de samenwerking heeft ontwikkeld. In de volgende paragraaf beschrijven we de ontwikkeling van de zes elementen aan de hand van de gegeven voorbeelden tijdens de evaluatie.

3.2.2. Zes werkzame elementen van de samenwerking

Werkzaam element 1: Grensoverstijgend en ontwikkelingsgerichte cultuur

Dit element benadrukt het belang van een cultuur waarin deelnemers van verschillende disciplines en sectoren samenwerken en leren. Het businessplan is gezamenlijk opgesteld en draaide om een ontwikkelingsgericht vraagstuk (*Hoe zorgen we ervoor dat...?*) en een kennisgericht vraagstuk (*Hoe zit het eigenlijk met...?*). Gedurende het project bleek meerdere keren dat het gezamenlijk oppakken van de ontwikkelingsgerichte vraagstukken erg voorspoedig verliep. Alle partijen begrepen van elkaar hoe ze in de samenwerking grensoverstijgend wilden werken aan een ontwikkelingsgericht vraagstuk en pakten dit met veel energie op. De professionalisering en het onderwijs dat is opgezet en uitgevoerd, is altijd ontstaan vanuit een combinatie van alle partijen, waarbij ieders ervaringen en perspectieven als waardevolle input werden beschouwd.

¹ Swennenhuis, P., Moresi, S., Duinkerke, J., Bovens, D., Quadackers, D., & Snoeren, M. (2021). Lerend en onderzoekend samenwerken in professionele werkplaatsen: de ontwikkeling van een theoretisch model. *Pedagogische studiën*, (98), 112-131.

Het gezamenlijk oppakken van de kennisgerichte vraagstukken verliep moeizamer. De vragen die speelden tijdens het opstellen van het businessplan bleken niet in dezelfde mate te leven bij de uitvoerders in de samenwerking en de behoefte aan een evidence-informed manier van ontwikkelen was sterker aanwezig bij iXperium dan bij de andere partijen. In de eerste jaren sloten de kennisvragen nog aan, omdat ze als onderlegger dienden voor de andere activiteiten. Het ging hierbij om vragen zoals ‘Hoe kan ict spelend en ontwikkelend leren ondersteunen?’ en ‘Wat zijn effectieve en efficiënte manieren om spelend en ontwikkelend leren met ict te organiseren?’. Toch heeft het veel tijd en energie gekost om de kennisproducten die iXperium hiervoor opleverde, te vertalen naar bruikbare producten voor ‘de werkvloer’. Dit kwam enerzijds doordat het bij ROC Nijmegen, de HAN en KION ontbrak aan de nodige expertise om als sparringpartner op te kunnen trekken. Anderzijds ontbrak het bij iXperium aan de benodigde praktijkkennis.

KION, ROC Nijmegen en de HAN geven aan dat de theoretische onderleggers nu wel zijn geland. Dat is gelukt door het vastbijten in de materie en deze, naar eigen inzicht en met hulp van iXperium, te vertalen naar andere producten, zoals de training en het filmpje voor pm’ers en lesontwerpen voor de HAN en ROC Nijmegen. Zo’n filmpje maken ‘dwong’ KION en de andere KEI-deelnemers om de startnotitie eigen te maken en er eigen woorden aan te geven. Toen die hobbel genomen was, was er voor het eerst het gevoel dat het niet langer een abstract thema was. Het was een moeilijk proces, maar het gaf wel veel voldoening om iets heel moeilijks te vertalen naar iets heel makkelijk.

In het businessplan zijn ook nog kennisvragen opgesteld die betrekking hadden op het spelenderwijs stimuleren van ict-geletterdheid. Deze zijn niet opgepakt. Tegen het einde van de samenwerkingsperiode heeft iXperium geopperd om hier activiteiten voor uit te zetten, maar hiervoor bleek te weinig draagvlak bij KION, ROC Nijmegen en de HAN. Het voelde voor de instellingen nog te vroeg voor een dergelijk onderzoek. Mogelijk dat dit op een later tijdstip wel aansluit bij vragen vanuit de praktijk.

Werkzaam element 2: Lerend en onderzoekend samenwerken

Bij dit element staat het leren van elkaar en het delen van verschillende perspectieven centraal. Een belangrijk onderdeel van dit proces was de training voor pm’ers die door iXperium is opgezet. Deze training werd in goed overleg tussen KION en iXperium ontwikkeld, waarbij er rekening is gehouden met de wensen en behoeften van KION. Meerdere leden van het innovatieteam volgden de training, wat een belangrijk moment in de samenwerking markeerde. Het ging niet langer alleen om theoretische voorstellen, maar ook om praktische uitvoering. Hierdoor kregen alle leden een uniform beeld van de inzet van ict in de kinderopvang. Alle leden kijken hier zeer positief op terug.

Naast het formele leren werd er veel informeel geleerd, bijvoorbeeld door de docent van ROC Nijmegen die besloot voor een half jaar elke maandagochtend in het iXperiumlab te gaan werken. Dit droeg bij aan zijn eigen professionalisering, omdat er veel meer nadruk kwam te liggen op de didactiek bij het geven van lessen over ict en over de koppeling tussen pedagogiek en ict. Voor een starter was het fijn, want er was veel materiaal beschikbaar. Er kwam regelmatig ‘nieuw speelgoed’ binnen en dan kon hij met de medewerkers van het iXperiumlab bedenken hoe je dat zou kunnen inzetten. Het maakte het heel laagdrempelig. Op een gegeven moment is hij hiermee gestopt, omdat hij merkte dat je door aanwezigheid alleen elkaar nog steeds niet zomaar tegenkomt.

Een ander goed voorbeeld van informeel leren is het structurele overleg van de digicoaches. Bij de start inventariseerden ze gezamenlijk welke onderwerpen ze verder wilden verkennen, zoals serious play, VR (bij iXperium Health) en serious gaming. Dit overleg, naast dat van het innovatieteam, richtte zich op de verdieping van de samenwerking en het duurzaam inbedden van trainingen. De bijeenkomsten hadden een concrete en praktische invulling, waarbij meer mensen betrokken waren en de focus lag op praktijkgerichte vraagstukken en inspirerende materialen en nieuwtjes.

Niet alle manieren van lerend en onderzoekend samenwerken verliepen soepel. Een voorbeeld hiervan zijn de designteams. iXperium heeft ruime ervaring met deze vorm van professionalisering in het onderwijs. Deze vorm bleek minder geschikt in de context van de kinderopvang en is voortijdig gestopt. De werkwijze is in samenspraak met de procesbegeleider van de HAN voor de start en tijdens het proces aangepast. Waar normaal gesproken vooral deductief wordt gewerkt door literatuur te benutten voor het vormgeven van het ontwerp, werd er nu bewust gekozen om kennis op te doen vanuit het uitproberen van toepassingen in de praktijk (inductief). De eerste twee designteams zijn afgerond met innovatieve oplossingen en deelnemers geven aan veel te hebben geleerd. Toch bleek de werkwijze onvoldoende aan te sluiten bij KION. Het concept van een designteam en de manier van professionaliseren waren te abstract en sloten onvoldoende aan bij de behoefte van de pm'ers. Voor deze aanpak is het nodig dat er pedagogische vraagstukken over ict in de kinderopvang leven, maar deze bleken er nog niet te zijn. De vragen die er wel waren, waren vooral praktisch van aard. Daarnaast stonden er in de beginperiode van het project praktische en beleidsmatige aspecten in de weg, zoals het niet kunnen installeren van apps of beeldmateriaal op de iPad, het gebrek aan digitale middelen om mee te kunnen experimenteren en het ontbreken van een KION-breed beleid en een KION-brede visie op de inzet van ict.

Werkzaam element 3: Vormgeven en onderhouden van relaties

Sterke relaties tussen deelnemers bevorderen vertrouwen en een effectieve samenwerking. De relaties tussen de leden zijn onderling sterk. Iedereen weet elkaar te vinden en de lijntjes zijn kort. Dit is gegroeid vanuit de verschillende gezamenlijke initiatieven, zoals de training, het innovatieteam en het overleg van de digicoaches waarbij leden elkaar regelmatig zagen. Dit leidde tot een echte verdieping van de samenwerking, omdat er samen werd gewerkt aan de doorontwikkeling van iets wat ze ook samen hebben opgezet. Het samen ondernemen van activiteiten, zoals het bezoeken van conferenties, hielp hierbij enorm.

Werkzaam element 4: Leiderschap en autonomie

Duidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden is essentieel voor het succes van de samenwerking. De start van het innovatieteam was bepalend voor de wijze waarop alle partijen hun rol hebben gepakt binnen de samenwerking. Bij de opstart van dit vierwekelijks overleg zaten de leden in januari 2021 voor het eerst allemaal bij elkaar en kregen te horen vanuit welke organisaties, rollen en wensen de overige leden betrokken waren. Dit gaf meer inzicht in de doelen die door de verschillende leden belangrijk werden bevonden. Deze bijeenkomsten vonden online plaats vanwege COVID-19. Hoewel dit in eerste instantie wat weerstand bij sommige leden opriep, wende dit al snel en bleek het ook praktische voordelen te hebben.

De training voor pm'ers is een goed voorbeeld van hoe leiderschap bij iXperium zich heeft ontwikkeld naar autonomie bij KION, ROC Nijmegen en de HAN. Voor de opzet van de training nam iXperium het voortouw. Er was bij de andere partijen veel vertrouwen in de kennis en kunde van degene die dit onderdeel leidde. Zij luisterde goed naar de wensen en behoeften vanuit KION bij het maken van de opzet. Volgens het train-de-trainerprincipe werd er gelijktijdig iemand van KION gecoacht om in de tweede ronde trainingen de rol van trainer te kunnen aannemen. Vanaf de derde ronde trainde KION de pm'ers volledig zelfstandig. Hetzelfde gebeurde bij de ontwikkeling van onderwijs door de HAN en ROC Nijmegen, waarbij iXperium in eerste instantie heeft geholpen bij het verduidelijken van het belang van alle domeinen van de competentieset, waarna ze zelfstandig verder gingen ontwikkelen. Het DigiDoePlein is het bewijs dat de partijen in staat zijn om autonoom tot een zeer waardevol en belangrijk product te komen, waarbij het gedachtegoed van iXperium goed is meegenomen zonder dat daar sturing op is geweest.

Werkzaam element 5: Samen richten en (her)inrichten

Een gedeelde visie helpt deelnemers om hun inspanningen te richten op gemeenschappelijke doelen en innovatie. De intentieverklaring tussen de betrokken partijen is in feite de oerknal geweest. Terwijl het thema leefde op bestuursniveau van alle partijen, bleek dat niet altijd even sterk het geval bij de deelnemers die het businessplan in de praktijk moesten brengen. Door onder andere wisselingen op bestuursniveau, was er volgens de deelnemers bij KION en ROC Nijmegen bij de start van de literatuur- en praktijkverkenning nog veel onduidelijkheid over de doelen en de route naar deze doelen toe. Ze namen hierdoor destijds een wat afwachtende houding aan. Bij iXperium was er ook sprake van veel wisselingen, maar door bekendheid met het thema en ervaringen met gelijksoortige activiteiten, vormde dit geen belemmering voor het richting geven aan de activiteiten. Desondanks is bij sommige deelnemers het onterechte beeld ontstaan dat iXperium vanaf de planvorming in sterkere mate de agenda bepaalde dan de andere partijen.

Er waren drie momenten die bijdroegen aan de manier waarop er uiteindelijk wel samen en gelijkwaardig gewerkt is aan het richten en (her)inrichten van het project. Het eerste moment was het filmpje dat door KION is gemaakt. Dit liet iXperium zien dat er echt werd doorgepakt en dat de andere partners het thema vanaf dit punt redelijk zelfstandig verder de eigen instelling in konden krijgen. Het tweede belangrijke moment was het besluit om af te zien van de monitor. Deze monitor was opgenomen in het businessplan als middel om de stand van zaken met betrekking tot de inzet van ict en de competenties van de pm'ers in beeld te brengen. KION had in de planfase niet aangegeven dat dit middel niet paste bij de beginsituatie en iXperium heeft zich onvoldoende verdiept in de doelgroep en de context waarin de deelnemers van KION werken. Hierdoor ontstond wrijving tussen het plan en de praktijk op het moment dat het voor KION duidelijk werd dat de monitor geen passend instrument. Vanaf dit moment veranderde de rol van KION. Tot die tijd werden de deelnemers vanuit KION, naar eigen zeggen, geleid door de plannen van iXperium, maar dit markeerde een keerpunt, omdat ze hier duidelijk een ander standpunt innamen. Er is gezamenlijk besloten om een praktijkonderzoek in te richten dat beter zou passen bij de pm'ers en de context waarin zij werken. Het praktijkonderzoek zelf was het derde belangrijke moment. De opzet sloot goed aan bij de pm'ers waardoor zij zich onderdeel voelden van het geheel. Hun ervaringen en meningen deden ertoe en zorgen die ze hadden, werden serieus genomen. Daarnaast bood het de onderzoekers van iXperium de kans om te ervaren wat voor beelden 'ict in de kinderopvang' oproep bij pm'ers. Hierdoor konden ze de conclusies en aanbevelingen die gaan over het samen (her)inrichten beter aan laten sluiten bij de praktijk.

Werkzaam element 6: Vrijmaken van mensen en middelen

Adequate ondersteuning in termen van personeel en middelen is belangrijk om effectieve samenwerking mogelijk te maken. Bij ROC Nijmegen, KION en de HAN is er ruimte gemaakt voor professionalisering van de medewerkers. KION en ROC Nijmegen hebben digitaal materiaal ingekocht. KION heeft een eigen lab opgezet en ingericht en twee digicoaches aangesteld. Daarnaast heeft iXperium ervoor gezorgd dat andere partijen gebruik konden maken van bestaande middelen, zoals de expertise en de middelen van het iXperiumlab. ROC Nijmegen had een kleine experimenteerruimte op de Vossenlaan. De ict-middelen richtten zich met name op praktische vaardigheden, zoals VR en een 3D-printer. Er was nog geen aanbod voor pedagogisch-didactische inzet van ict. Het gebruik kunnen maken van het iXperiumlab was daarom een grote vooruitgang. Er konden meer groepen aan de slag met experimenteren.

4. Mogelijkheden voor een vervolg

De deelnemers zijn ook gevraagd om vooruit te kijken. Ze richtten zich hierbij op de vraag wat er zou moeten gebeuren om samen te blijven werken aan de langetermijneffecten.

Doorgaan met...

De deelnemers willen vooral samen blijven ontwikkelen in een open samenwerking op basis van gelijkwaardigheid en nieuwsgierigheid. Daarnaast wil KION graag de inzet van de digicoaches behouden.

Meer van...

Ze willen elkaar nog meer blijven inspireren, zowel binnen als buiten de organisaties. Daarnaast mikken ze op het gebruik van het DigiDoePlein, in ieder geval door de eigen organisaties, maar wellicht ook daarbuiten. Ze willen bovendien nagaan hoe nieuwe collega's betrokken kunnen worden bij deze samenwerking en meer collega's aangestoken kunnen worden met het weloverwogen inzetten van technologie en het spelend en ontdekkend leren met ict.

Starten met...

De deelnemers hebben veel en uiteenlopende ideeën voor een doorstart. Zo zouden ze gezamenlijk aanbod willen ontwikkelen voor studenten, pm'ers en docenten, mogelijk zelfs met gemengde groepen studenten van ROC Nijmegen en de Ad PEP en opleiding HBO Pedagogiek van de HAN. Er zou onderzocht moeten worden of de HAN Pabo (onderbouw) betrokken kan worden. Het systematisch monitoren van het effect van de professionalisering is ook genoemd. Uiteindelijk zou moeten worden nagegaan of er een mogelijkheid is om te meten of de activiteiten invloed hebben op de ontwikkeling van de (ontluikende) ict-geletterdheid van kinderen.

Minder van.... Er is niets genoemd door de deelnemers.

Stoppen met... Er is niets genoemd door de deelnemers.

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1. Conclusie

De samenwerking tussen KION, ROC Nijmegen, HAN en iXperium heeft geleid tot prachtige resultaten. Het gebeurt niet vaak dat alle doelen die bij de start zijn opgesteld ook echt worden gerealiseerd. Dit mooie resultaat, zo blijkt uit de evaluatie, is vooral te danken aan een combinatie van een cultuur die gericht is op ontwikkeling en samenwerking en het maken van duidelijke afspraken over rollen en verantwoordelijkheden, het doen van praktijkgericht onderzoek, het opbouwen en onderhouden van sterke onderlinge relaties en het faciliteren in voldoende middelen en ondersteuning. Het is te danken aan alle deelnemers binnen de samenwerking dat het een dynamisch en effectief geheel is geworden. Samen hebben de deelnemers ervoor gezorgd dat niet alleen de gemeenschappelijke doelen, maar ook duurzame innovaties in gang zijn gezet.

Bij KION is vanaf de grond een innovatief systeem opgebouwd. Waar eerst nog niets was, is er nu een Speelplaats met een voorbeeldinrichting en digitale materialen die pm'ers kunnen lenen om op locatie te gebruiken. Er zijn twee digicoaches aangesteld die als aanspreekpunt dienen voor vragen en die professionalisering verzorgen. Dankzij de inspanningen van de deelnemers zijn pm'ers geprofessionaliseerd, zijn er opbrengsten van twee designteamen en is er een professionaliseringsaanbod ontwikkeld waar alle pm'ers gebruik van kunnen maken. Dit aanbod is gebaseerd op de competentieset voor spelend leren en ontdekken met digitale middelen en het stimuleren van ict-geletterdheid in de kinderopvang. Bovendien is er een online platform opgezet met ideeën voor activiteiten met digitaal materiaal voor zowel jonge kinderen (KDO) als schoolgaande kinderen (BSO), dat landelijk bekendheid heeft gekregen. De continuering en doorontwikkeling van dit platform zijn gewaarborgd doordat studenten van de opleidingen PW, Ad PEP en HBO Pedagogiek als opdracht krijgen om nieuwe beschrijvingen toe te voegen.

Bij ROC Nijmegen is ict geïntegreerd in het aanbod van de opleiding PW. Alle eerste- en tweedejaarsstudenten oefenen met digitaal materiaal dat geschikt is voor 0- tot 13-jarigen en bezoeken hierbij het iXperiumlab. Tijdens deze lessen staat de link tussen pedagogische vraagstukken en de inzet van ict centraal. Het curriculum is gebaseerd op de competentieset voor spelend leren en ontdekken met digitale middelen en het stimuleren van ict-geletterdheid in de kinderopvang. Studenten hebben de mogelijkheid om materiaal te lenen voor gebruik op hun stageplek, waardoor zij hun vaardigheden in de praktijk kunnen toepassen.

Bij de opleidingen Ad PEP en HBO Pedagogiek is ict eveneens geïntegreerd in het curriculum. De meeste opleiders van Ad PEP en een deel van HBO Pedagogiek zijn geprofessionaliseerd door te experimenteren met materiaal uit het iXperiumlab of door het bijwonen van lessen. Dit zorgt ervoor dat zij beter in staat zijn om hun studenten op te leiden in het gebruik van digitale middelen in hun toekomstige beroepspraktijk.

Tot slot heeft iXperium zijn samenwerkingsnetwerk uitgebreid naar deels onbekend terrein, waardoor de doorlopende ontwikkeling van ict-geletterdheid vanaf een zeer vroege leeftijd dichterbij komt. Het kennisdomein is verdiept door zich te richten op spelend en ontdekkend leren met ict. Hierdoor wordt een sterke basis gelegd voor de toekomst, waarin ict-geletterdheid een essentiële rol speelt in het onderwijs en de opvoeding van kinderen.

5.2. Aanbevelingen

Voor het vervolg van de samenwerking hebben we enkele aanbevelingen geformuleerd.

1. Gewoon doorgaan

De overlegstructuren die zijn opgezet, passen goed bij de partners en zorgen voor een voortvarende doorontwikkeling.

2. Geef evidence-informed werken meer prioriteit

Bij de start van de samenwerking waren er enorme verschillen tussen partners in de waarde die zij hechtten aan evidence-informed werken. Door de jaren heen zijn zij dichterbij elkaar gekomen. Deze beweging zou doorgezet moeten worden. Door een sterkere nadruk te leggen op evidence-informed werken, kunnen alle betrokken partijen beter onderbouwde beslissingen nemen en effectievere strategieën ontwikkelen. Dit zal niet alleen de kwaliteit van het onderwijs en de professionalisering van docenten en praktijkbegeleiders verbeteren, maar ook de duurzame innovaties bevorderen. Bovendien kan een evidence-informed benadering helpen bij het ontwikkelen van praktische oplossingen die aansluiten bij de behoeften en contexten van alle partners. Dit zou kunnen door meer aandacht te geven aan de onderbouwing van activiteiten van het DigiDoeplein en de uitvoer van deze activiteiten te monitoren.

3. Richt je ook op de ontwikkeling van (ontluikende) ict-geletterdheid

Het richten op ontluikende ict-geletterdheid binnen de samenwerking tussen KION, ROC Nijmegen, de HAN en iXperium helpt om kansengelijkheid te bevorderen. Gedurende de samenwerkingsperiode leefden vragen op dit gebied te weinig bij alle partijen om hier activiteiten voor te organiseren of onderzoek naar te doen. Wellicht is daar nu wel voldoende ruimte voor ontstaan. In een wereld waar digitale vaardigheden steeds belangrijker worden, is het belangrijk dat alle kinderen, ongeacht hun achtergrond, toegang hebben tot kennis en tools die hen helpen om mee te doen in de moderne samenleving. Door al op jonge leeftijd aandacht te besteden aan ict-geletterdheid, krijgen kinderen een goede basis voor het ontwikkelen van essentiële vaardigheden. Dit zorgt ervoor dat alle kinderen, ongeacht hun sociaaleconomische status, gelijke kansen hebben om te leren en te groeien in een digitale wereld. Vroege kennismaking met ict helpt hen ook om later beter aan te sluiten op de arbeidsmarkt, waardoor de kans op achterstanden kleiner wordt. Door samen praktische en evidence-informed professionalisering, onderwijs en kind-activiteiten te ontwikkelen met als doel het stimuleren van ict-geletterdheid, kunnen we ervoor zorgen dat alle kinderen de voordelen van digitale vaardigheden ervaren en een eerlijke start krijgen in het onderwijs en daarbuiten.

4. Kijk niet alleen terug, maar ook vooruit

Tijdens het project is er regelmatig geëvalueerd om te zien wat er goed ging en wat beter kon. Echter, er is minder aandacht besteed aan de toekomst. Vooruitkijken stelt ons in staat om kansen en risico's te identificeren en daarop te anticiperen. Het biedt de mogelijkheid om het oorspronkelijke plan, indien nodig, op een onderbouwde en goed doordachte manier aan te passen. Door proactief te zijn in het plannen en vooruitdenken, kunnen we zorgen voor een continue verbetering en optimalisatie van onze samenwerking en projectresultaten.

5. Weeg praktijkkennis net zo zwaar als theoretische kennis

Bij een samenwerking als deze moeten theoretische kennis en praktijkkennis even zwaar wegen; anders kan er geen sprake zijn van gelijkwaardigheid. Dit vereist dat partners van elkaar weten hoe er in de verschillende organisaties kennis wordt ontwikkeld, gedeeld en gebruikt. Op die manier kunnen ze beter anticiperen door wellicht de vorm aan te passen. Tegelijkertijd is het goed om je als partners te realiseren dat iedere partner expertise heeft op één van de twee soorten kennis. Als je over theoretische kennis beschikt, kun je dat niet

automatisch ook vertalen naar praktijkkennis, evenmin als dat iemand met praktijkkennis dit altijd kan onderbouwen met theorie. Voor de koppeling heb je elkaar nodig en dien je elkaars expertise te waarderen.

6. Zorg voor een monitoring

Nu alles is opgestart, vraagt verduurzaming de nodige aandacht. We zouden er goed aan doen om een monitor op te zetten die zich richt op de effectiviteit van onze professionalisering en onderwijsprogramma's. Hiermee kunnen we periodiek evalueren of deze programma's daadwerkelijk bijdragen aan de beoogde ontwikkeling bij pm'ers, docenten en studenten. Op een later moment is het wellicht ook mogelijk om de doorwerking tot op kindniveau te monitoren, om zo het effect van onze inspanningen op ict-geletterdheid concreet in kaart te brengen. Door continu te monitoren en bij te sturen waar nodig, kunnen we niet alleen de kwaliteit van ons onderwijs en professionaliseringstrajecten waarborgen, maar ook de langetermijneffecten op ict-geletterdheid in kaart brengen.